

وزارت صنعت، معدن و تجارت
سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان

بررسی وضعیت ماشین‌آلات کشاورزی در سال ۱۳۹۴

تهیه و تنظیم:
معاونت نظارت بر کالاهای سرمایه‌ای و خدمات
دفتر نظارت بر کالاهای فلزی و معدنی
خردادماه ۱۳۹۵

چکیده:

ظرفیت اسمی تولید سالانه کارخانجات تولیدکننده ماشین آلات کشاورزی در کشور معادل 38372 دستگاه در سال (30000 دستگاه تراکتور توسط گروه تراکتورسازی ایران ، 7000 دستگاه سایر شرکت ها ، 1000 دستگاه کمباین توسط شرکت کمباین سازی ایران و 372 دستگاه سایر شرکت ها می باشد) است . لذا مقایسه تولید سال 1394 با ظرفیت اسمی سالیانه تولید شرکت ها بیانگر تحقق 32 درصد از ظرفیت آنها بوده است به عبارتی 68 درصد از ظرفیت شرکت ها بلااستفاده باقی مانده است .

طی سال 1394 معادل 12,388 دستگاه انواع تراکتور و کمباین تولید گردیده که نسبت به سال 1393 به میزان 23,943 دستگاه 48 درصد کاهش تولید صورت پذیرفته است .

در سال 1394 در مجموع تعداد 1020 دستگاه از این محصولات وارد کشور شده که نسبت به سال 1393 (1471 دستگاه) ، 31 درصد کاهش داشته است .

مجموع فروش تولیدات داخلی سال 1394 شرکت ها معادل 11,427 دستگاه می باشد که نسبت به سال 1393 (20,996 دستگاه) ، 46 درصد کاهش صورت پذیرفته است .

میزان صادرات در سال 1394 معادل 1,617 دستگاه بوده که نسبت به سال 1393 (1,747 دستگاه) ، 7 درصد کاهش داشته است . لازم به ذکر است برقراری تسهیلات بانکی ، مهمترین عامل جذب ماشین آلات کشاورزی محسوب شده به طوری که بیش از 90٪ فروش شرکت ها از طریق تسهیلات بانکی انجام می شود . بنابراین برقراری شرایط مساعد توسط بانک ها جهت پرداخت تسهیلات به کشاورزان و تخصیص بخشی از منابع اعتباری سایر بانکها نیز در جهت اعطای تسهیلات خرید ماشین آلات کشاورزی ضروری به نظر می رسد . بدیهی است به منظور پابرجا ماندن صنعت ماشین آلات کشاورزی و رونق کشاورزی ، برنامه ریزی کلان به ویژه در جهت تسهیل تخصیص منابع بانکی به تولیدکنندگان و ایجاد شرایط آسان برای دستیابی کشاورزان به نهاده های تولید امری اجتناب ناپذیر می باشد .

بخش اول : وضعیت تامین ماشین آلات کشاورزی

الف - تولید :

بررسی وضعیت تولید ماشین آلات کشاورزی در طی 5 سال اخیر ، نشانگر افزایش روبه رشد تولید این محصولات در کشور تا سال 1391 و کاهش در سال 1392 و مجدداً افزایش در سال 1393 بوده است. این در حالی است که تولید سال 1394 ماشین آلات کشاورزی نسبت به تولید سال 1393 به میزان 48 درصد کاهش یافته است .

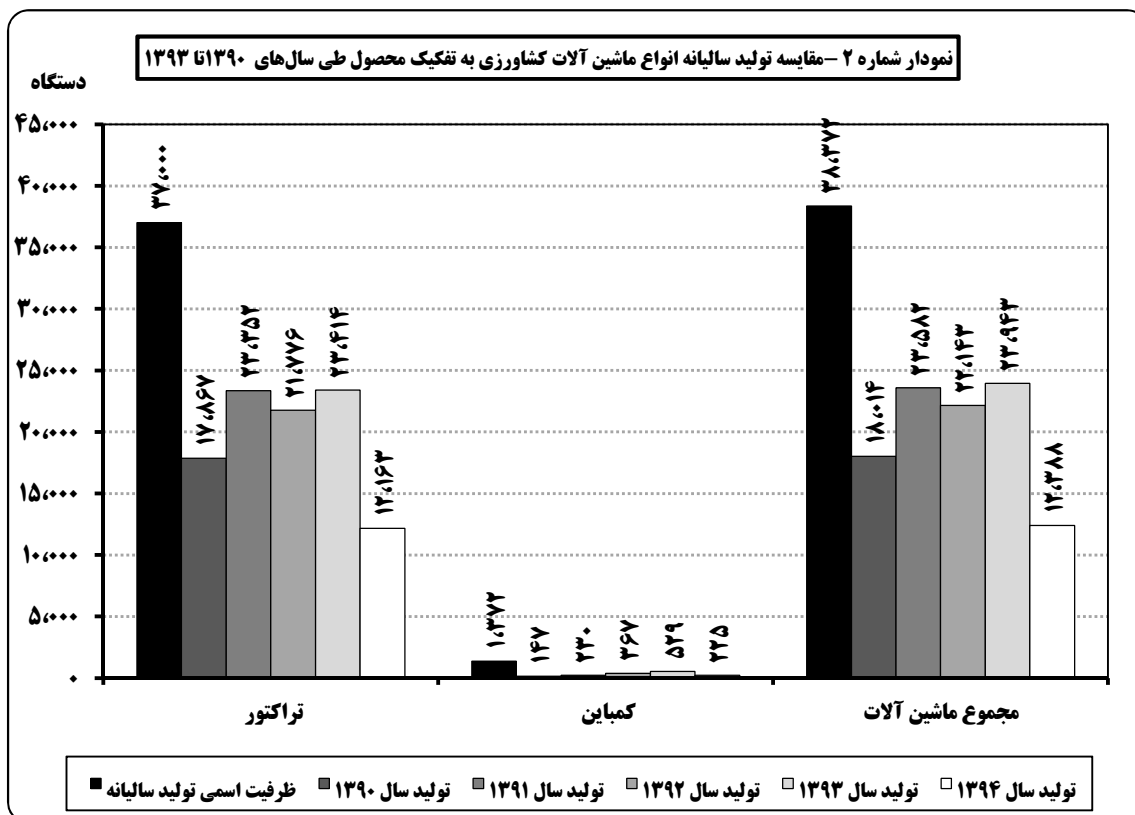
مهمترین تولیدکنندگان ماشین آلات کشاورزی ، گروه صنعتی تراکتور سازی ایران و کمباین سازی ایران (بیش از 90 درصد سهم بازار داخل را در اختیار دارند) ، بوده و شرکت تراکتور سازی داروانا ، سیرجان ، دراج رفسنجان ، دهقان ورز نیز محصولات خود را با ترکیبی از قطعات خارجی نسبت به تولید و مونتاژ ماشین آلات کشاورزی اقدام می نمایند .

در سال 1394 مجموعاً 12,388 دستگاه از انواع تراکتور و کمباین غلات توسط شرکت های تولیدکننده داخلی این محصولات در کشور تولید شده که ۱۲,۱۶۳ دستگاه از این تعداد مربوط به تراکتورهای زراعی و باغی، شالیزاری (98 درصد از کل تولید) و 209 دستگاه نیز مربوط به کمباین غلات (2 درصد از کل تولید) می باشد . باتوجه به اینکه ظرفیت اسمی تولید سالیانه کارخانجات تولیدکننده در کشور معادل 38372 دستگاه در سال است لذا مقایسه تولید سال 1394 با ظرفیت اسمی سالیانه تولید شرکت ها بیانگر تحقق 32 درصد از ظرفیت آنها بوده و به عبارتی 68 درصد از ظرفیت شرکت ها بلا استفاده باقی مانده است . این معضل در رابطه با شرکت های تولیدکننده کمباین مشهودتر بوده به طوریکه به دلیل رکود قابل توجه تولید این قبیل شرکت ها ، صرفاً 15 درصد از ظرفیت اسمی تولید سالیانه (1372 دستگاه) آنها محقق شده و 85 درصد از ظرفیت شرکت ها بلا استفاده مانده است .

جدول شماره ۲ - مقایسه تولید سالانه ماشین آلات کشاورزی به تفکیک محصول طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴

(واحد: دستگاه)

ردیف	نوع محصول	ظرفیت اسمی تولید سالیانه	تولید سال ۱۳۹۰	تولید سال ۱۳۹۱	تولید سال ۱۳۹۲	تولید سال ۱۳۹۳	تولید سال ۱۳۹۴	درصد تحقق ظرفیت در سال ۱۳۹۴	درصد اختلاف تولید ۱۳۹۴ به ۱۳۹۳
۱	تراکتور	۳۷,۰۰۰	۱۷,۸۶۷	۲۳,۳۵۲	۲۱,۷۷۶	۲۳,۴۱۴	۱۲,۱۶۳	۳۳	-۴۸
۲	کمباین	۱,۳۷۲	۱۴۷	۲۳۰	۳۶۷	۵۲۹	۲۲۵	۱۶	-۵۷
	مجموع ماشین آلات	۳۸,۳۷۲	۱۸,۰۱۴	۲۳,۵۸۲	۲۲,۱۴۳	۲۳,۹۴۳	۱۲,۳۸۸	۳۲	-۴۸

بخش دوم: وضعیت توزیع ماشین آلات کشاورزی

الف - فروش داخلی:

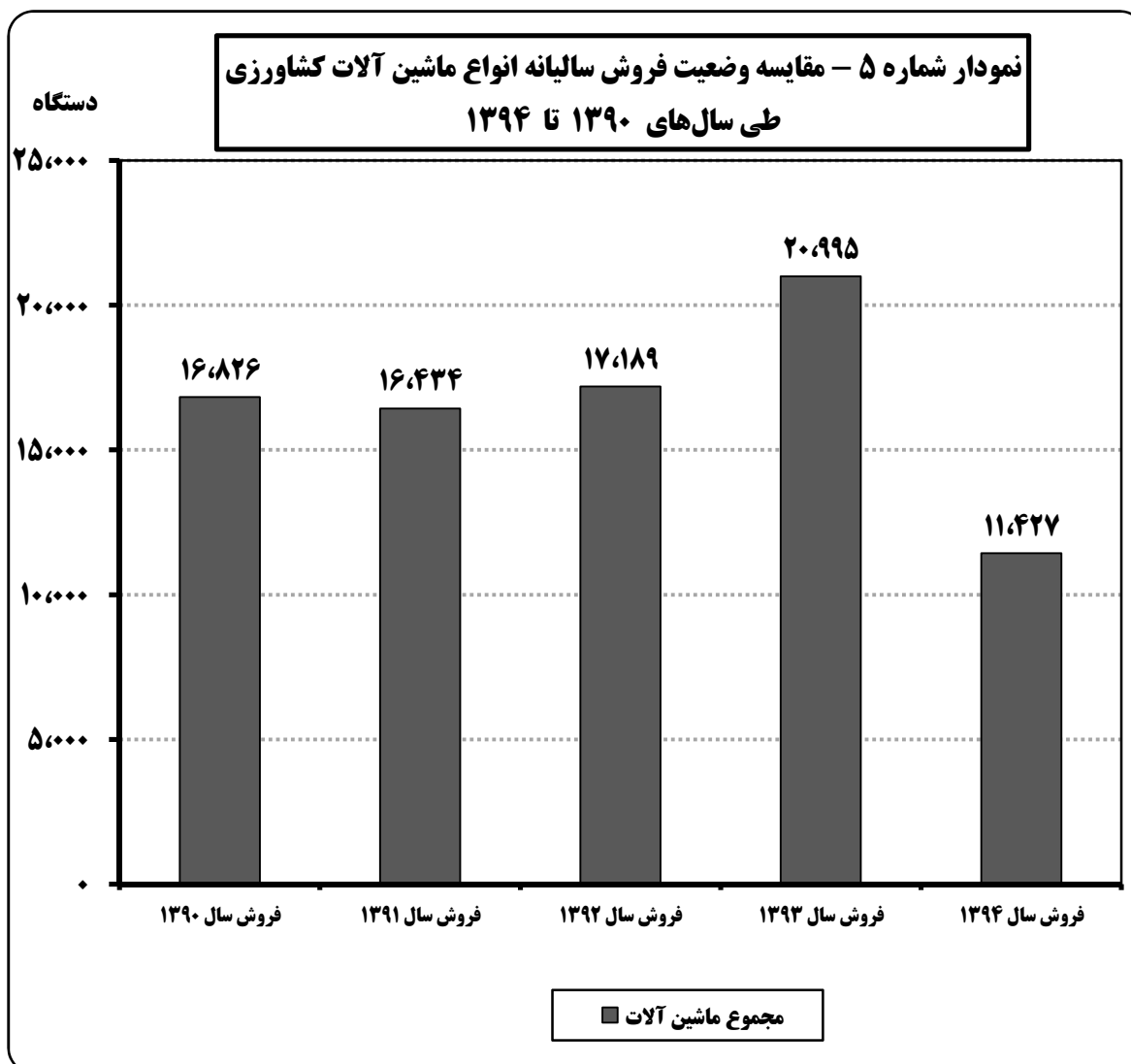
در سال 1394 مجموعاً تعداد 11427 دستگاه از انواع تراکتور و کمباین غلات تولید داخلی در بخش کشاورزی کشور توزیع شده که نسبت به آمار فروش این محصولات در سال ماقبل آن (20995 دستگاه) موید کاهش 46 درصدی داشته است. بررسی وضعیت فروش ماهیانه ماشین آلات کشاورزی در سال 1394 نیز بیانگر این است که فروش این محصولات در بهمن و اسفند ماه از وضعیت مطلوب تری برخوردار بوده است. ضمناً فروش ماشین آلات کشاورزی در سال 1394 عملاً کمتر از تولید این محصولات در این سال صورت گرفته است. همچنین 2 درصد از کل ماشین آلات توزیع شده در سال 1394 متعلق به کمباین غلات (به تعداد 209 دستگاه) و 98 درصد متعلق به تراکتورهای زراعی، باغی (به تعداد 11218 دستگاه) بوده است. علی‌ال‌احوال وضعیت فروش ماشین آلات کشاورزی در سال 1394 به پیروی از تولید این محصولات، از وضعیت مناسبی برخوردار نبوده و با توجه به تقاضا، انتظار فروش بیشتری پیش بینی می‌شد و شرکت‌های فعال در این بخش به دلیل محدودیت‌های ایجاد شده در فروش محصولات خود به واسطه توقف متعدد پرداخت تسهیلات سال 1394 از سوی بانک عامل، نتوانسته‌اند توفیق چندانی نسب به تولید خود داشته باشند.

تراکتور و کمباین (به عنوان تأمین کننده نیروی محرکه موردنیاز جهت انجام عملیات کشاورزی) دارای اثرات مهمی در رشد و توسعه مکانیزاسیون کشاورزی بوده به طوری که توانایی و دقت بالای این ماشین آلات به همراه سایر ادوات کشاورزی، موجب افزایش تولید محصولات کشاورزی در واحد سطح و نیز افزایش سطح زیرکشت محصولات کشاورزی شده است. اما قیمت بالای این ماشین آلات، دغدغه‌هایی را در زمینه تأمین این محصولات ایجاد نموده است که سبب کاهش جذب تراکتور و کمباین در داخل و یا عبارتی کاهش توانایی کشاورزان جهت خرید آنها می‌شود. لازم به ذکر است برقراری تسهیلات بانکی، مهمترین عامل جذب ماشین آلات کشاورزی محسوب شده به طوری که بیش از 90٪ فروش شرکت‌ها از طریق تسهیلات بانکی انجام می‌شود. ضروریست ترتیبی اتخاذ گردد به منظور برجا ماندن صنعت ماشین آلات کشاورزی، حمایت‌های بیشتری توسط مراجع ذیربط از این واحدها صورت پذیرفته و مشکلات مالی و نقدینگی آنها مرتفع گردد که این موضوع باید توسط مراجع ذیربط از جمله وزارت جهاد کشاورزی، بانک کشاورزی و ... مورد بررسی و کنکاش قرار گرفته و شرایطی برقرار گردد تا ضمن تسهیل شدن شرایط فروش تراکتور و کمباین در بخش کشاورزی و رفع موانع و محدودیت‌های پرداخت تسهیلات بانکی، شرایط مطلوب ایجاد شده در سال 1386 مجدداً از سر گرفته شود.

جدول شماره ۵ - مقایسه وضعیت فروش سالیانه ماشین آلات کشاورزی طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴

(واحد: دستگاه)

ردیف	نوع محصول	فروش سال ۱۳۹۰	فروش سال ۱۳۹۱	فروش سال ۱۳۹۲	فروش سال ۱۳۹۳	فروش سال ۱۳۹۴	درصد اختلاف فروش ۱۳۹۴ به ۱۳۹۳
۱	تراکتور	۱۶,۶۶۶	۱۶,۱۸۶	۱۶,۸۲۲	۲۰,۴۶۶	۱۱,۲۱۸	-۴۵
۲	کمباین	۱۶۰	۲۴۸	۳۶۷	۵۲۹	۲۰۹	-۶۰
	مجموع ماشین آلات	۱۶,۸۲۶	۱۶,۴۳۴	۱۷,۱۸۹	۲۰,۹۹۵	۱۱,۴۲۷	-۴۶

ب - قیمت ماشین آلات کشاورزی در سال 1394 :

براساس مصوبه هجدهمین جلسه ستاد هدفمندی یارانه ها ابلاغی به شماره 48021 مورخ 1393/04/16 معاون محترم اجرایی رئیس جمهور و جانشین رئیس ستاد هدفمندی یارانه ها ، " تراکتور و کمباین " از جمله کالاها و خدمات اولویت دوم بوده و مشمول رصد ، پایش و نظارت مستمر روند تامین ، توزیع ، موجودی و قیمت بازار توسط دستگاههای مسئول تنظیم بازار و همزمان این سازمان می باشد . بدیهی است در بررسی و تعدیل قیمت کالاهای حساس و ضروری اولویت دوم و سایر کالاها و خدمات خارج از اولویت (1) و (2)، ملاک عمل رعایت ضوابط قیمت گذاری سازمان حمایت و درصدهای سودهای مصوب خواهد بود و در صورت دریافت شکایت و یا تغییرات غیر منطقی قیمت، موجب رسیدگی این سازمان خواهد شد.

در این راستا قیمت فروش 4 مدل از مهم ترین و پر فروش ترین ماشین آلات تولیدی شرکت های داخلی که سهم عمده ای از تولید را به خود اختصاص داده اند، در سالهای 1393 و 1394 و درصد تغییرات آن به شرح جدول ذیل بوده است .

جدول شماره 10 - وضعیت قیمت فروش برخی از ماشین آلات کشاورزی در سال 1394

واحد: ریال

ردیف	نام محصول	نام شرکت تولیدی	قیمت محصول در سال 1393	قیمت محصول در سال 1394	درصد تغییرات
1	تراکتور زراعی متوسط ITM 285 تک دیفرانسیل	تراکتورسازی ایران	325,248,000	325,248,000	0%
2	تراکتور زراعی نیمه سنگین ITM 399 دودیفرانسیل	تراکتورسازی ایران	689,920,000	689,920,000	0%
3	تراکتور باغی OTM 950	تراکتورسازی ارومیه	264,880,000	264,880,000	0%
4	کمباین غلات سبک 1055	کمباین سازی ایران	1,118,700,000	1,189,890,000	7%

لازم به ذکر است رکود تولید تراکتور طی سال های قبل و بلااستفاده ماندن ظرفیت اسمی تولید شرکت ها می تواند سبب افزایش هزینه های سرانه تولید محصولات شرکت ها و در نتیجه افزایش بهای تمام شده آنها شده که این قضیه به عنوان یکی از معضلات کاهش تولید تراکتور طی سال های اخیر بایستی مورد توجه قرار گیرد.

تأمین و تحقق نیاز سالانه سالانه بخش کشاورزی به انواع تراکتور و کمباین غلات:

وضعیت ماشین آلات کشاورزی تأمین شده در طی پنج ساله (1390 تا 1394) بیانگر این موضوع می باشد که در سال 1394، تعداد ماشین آلات تزریق شده به بخش کشاورزی کشور کمتر از کل نیاز سالانه بخش کشاورزی به این ماشین آلات بوده و در سایر سالها نیز، بدلیل عدم تحقق نیاز بخش به تراکتور و کمباین غلات و برنج، عملاً با کمبود ماشین آلات موردنیاز در این بخش مواجه بوده ایم. از طرفی مقایسه نیاز سالانه کشور (به تعداد 28144 دستگاه) با ظرفیت تولید سالیانه شرکت ها (به تعداد 38372 دستگاه) نشان دهنده این است که شرکت های فعلی تولیدکننده داخلی عملاً توانایی تولید فراتر از نیاز بخش کشاورزی را نیز داشته و در صورت وجود شرایط مناسب می توانند به راحتی این امر را محقق سازند. لیکن علیرغم اینکه کل نیاز کشور در طی پنج سال برابر با 140720 دستگاه بوده است ولی کل ماشین آلات تزریق شده طی این مدت برابر با 86397 دستگاه بوده است (61 درصد از کل نیاز محقق شده است). تعداد کل موجودی ماشین آلات فعال در بخش کشاورزی کشور (با عمر مفید حداکثر 13 سال) با احتساب ماشین آلات جدید تزریق شده در سال 1394، از رقم 276103 دستگاه در پایان سال 1393، به رقم 289298 دستگاه در پایان سال 1394 بالغ گردیده و به میزان 7 درصد رشد کرده است.

مجموع ماشین آلات کشاورزی (تراکتور و کمباین غلات) موردنیاز بخش کشاورزی کشور در هر سال برابر با 28144 دستگاه بوده که 5 درصد آن (به تعداد 1372 دستگاه) مربوط به کمباین غلات و 95 درصد (26772 دستگاه) مربوط به تراکتورها می باشد. همچنین بخش کشاورزی کشور علاوه بر این ماشین آلات، همه ساله به ماشین آلات دیگری همچون تیلرها یا تراکتورهای دو چرخ به تعداد 3209 دستگاه (برای استفاده در شالیکاری) و سایر کمباین های برداشت محصول شامل کمباین برنج، انواع نشاکار، پنبه، چغندر قند، سیب زمینی احتیاج دارد. بررسی وضعیت تراکتور و کمباین غلات تأمین شده (شامل ماشین آلات فروخته شده از محل تولیدات شرکت های داخلی به همراه ماشین آلات واردتی به بخش کشاورزی کشور) نیز حکایت از تأمین مجموعاً تعداد 13195 دستگاه از این ماشین آلات در سال 1394 داشته که 12792 دستگاه شامل انواع تراکتورها و 403 دستگاه مربوط به کمباین های غلات و برنج بوده است. تعداد ماشین آلات تأمین شده در سال 1394 بیانگر تحقق 47 درصد از نیاز بخش کشاورزی به ماشین آلات بوده است.

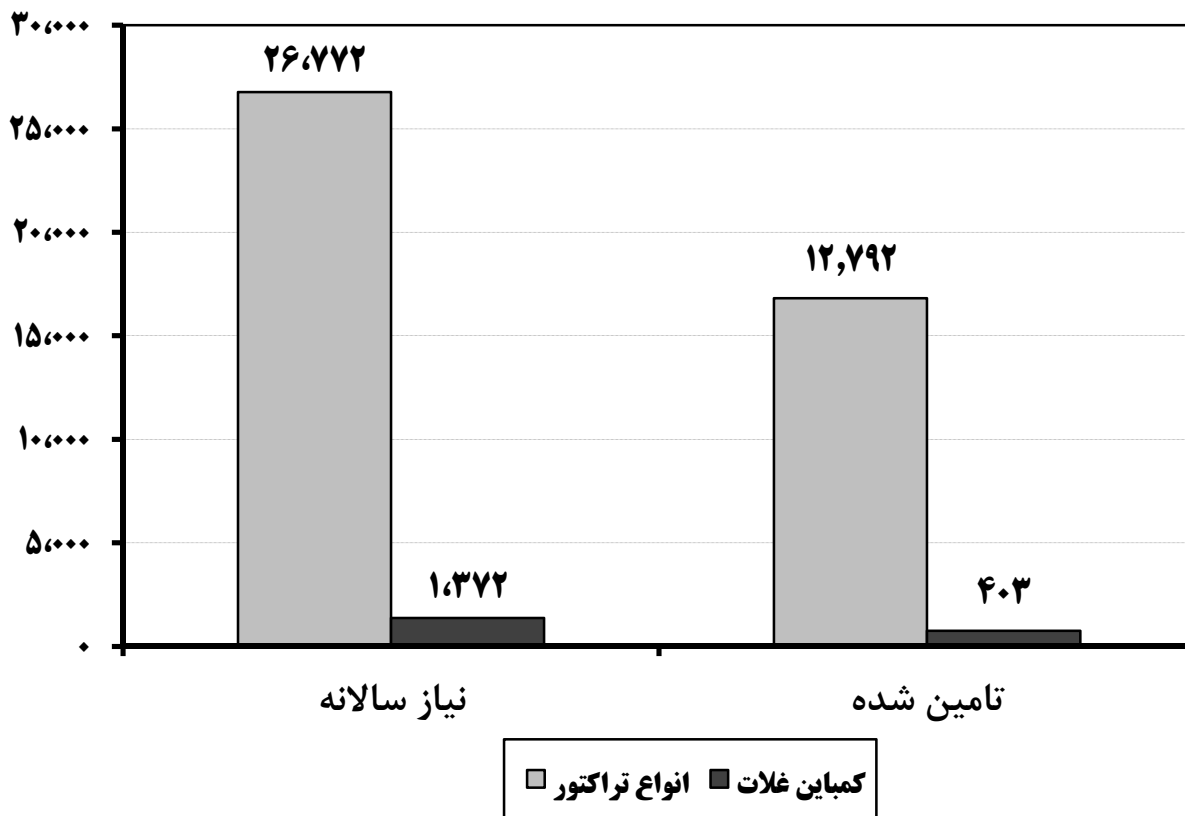
جدول شماره ۸- وضعیت تحقق نیاز سالانه بخش کشاورزی به انواع تراکتور و کمباین در پنج سال (۱۳۹۴-۱۳۹۰)

واحد: دستگاه

نوع ماشین	نیاز سالانه	سال ۱۳۹۰		سال ۱۳۹۱		سال ۱۳۹۲		سال ۱۳۹۳		سال ۱۳۹۴		مجموع پنج سال		
		تامین شده	درصد تحقق	تامین شده	درصد تحقق	تامین شده	درصد تحقق	تامین شده	درصد تحقق	تامین شده	درصد تحقق	کل نیاز	تامین شده	درصد تحقق
۱ انواع تراکتور	۲۶,۷۷۲	۱۶,۶۶۶	۶۲	۱۶,۱۸۶	۶۰	۱۶,۸۲۲	۶۳	۲۲,۰۶۶	۸۲	۱۲,۷۹۲	۴۸	۱۳۳,۸۶۰	۸۴,۵۳۲	۶۳
۲ کمباین غلات	۱,۳۷۲	۳۱۴	۲۳	۱۶۰	۱۲	۲۳۰	۱۷	۷۵۸	۵۵	۴۰۳	۲۹	۶,۸۶۰	۱,۸۶۵	۲۷
مجموع ماشین آلات	۲۸,۱۴۴	۱۶,۹۸۰	۶۰	۱۶,۳۴۶	۵۸	۱۷,۰۵۲	۶۱	۲۲,۸۲۴	۸۱	۱۳,۱۹۵	۴۷	۱۴۰,۷۲۰	۸۶,۳۹۷	۶۱

نمودار شماره ۸ - مقایسه نیاز سالانه کشور به انواع ماشین آلات کشاورزی و وضعیت تامین آنها در سال های ۱۳۹۴-۱۳۹۰

دستگاه

الف - مشکلات

علیرغم اینکه پرداخت تسهیلات خرید تراکتور و کمباین، ابزار مناسبی جهت حمایت از کشاورزان و تسهیل در تأمین تراکتور و کمباین موردنیاز بخش کشاورزی محسوب می‌شود لیکن توقف در پرداخت به موقع تسهیلات سال ۱۳۹۴ و نیز وجود ضوابط سخت جهت دریافت تسهیلات بانکی و عدم اقدام موثر سایر بانک‌ها به جز بانک کشاورزی و همچنین کاهش منابع جهت پرداخت تسهیلات غیر یارانه‌ای سبب رکود جذب و عرضه تراکتور و کمباین در سالهای اخیر گردیده و در نتیجه ضمن برجا ماندن مشکلات گذشته، عملاً سبب کاهش شدید تولید و فروش شرکت‌ها در سال ۱۳۹۴ در این صنعت شده است.

علی‌ایحال عمده مشکلات اصلی این صنعت به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- قاچاق تراکتور به خارج کشور از طریق دلالان و افراد سودجو از مبادی خروجی کشور.
- ۲- عدم نظارت کافی و موثر بانک کشاورزی و وزارت جهاد کشاورزی در خصوص تسهیلات اعطایی به نیازمندان واقعی که منجر به سوء استفاده برخی افراد سودجو از تسهیلات پرداختی و در نتیجه هدر رفتن منابع و عدم برگشت به موقع منابع بانکی از محل بازپرداخت اقساط مربوطه شده است.
- ۳- عدم حمایت مالی دولت از شرکت‌های تولیدکننده ماشین‌آلات کشاورزی که سبب افزایش هزینه‌ها و افزایش قیمت تمام شده محصولات آنها شده است.
- ۴- روند کند برنامه ریزی لازم جهت دریافت تسهیلات در مرکز توسعه مکانیزاسیون کشاورزی و به تبع آن روند کند بررسی اسناد و مدارک کشاورزان در سازمان جهاد کشاورزی استان‌ها به منظور معرفی به بانک عامل، سبب نارضایتی کشاورزان و شرکت‌های تأمین‌کننده ماشین‌آلات کشاورزی شده است.
- ۵- توقف متعدد اعطای تسهیلات از سوی بانک کشاورزی و کند بودن روند معرفی کشاورزان به بانک